

Spellingstrijd van 1972

Na een tussenrapportage in 1967 publiceerde de Belgisch-Nederlandse commissie voor de spelling van de bastaardwoorden (commissie Pée-Wesselings) in 1969 haar controversiële eindrapport met voorstellen onder meer voor de spellingvereenvoudiging met woorden als sjofeur, doeane en odeklonje, voor chauffeur, douane en eau de cologne.

Enerzijds werden de voorstellen met afgrijzen tegemoet gezien, anderzijds gingen de voorstellen voor velen in onderwijskringen niet ver genoeg en ontstond er de ‘Aksiegroep spellingvereenvoudiging’ die schreeuwde om verdergaande ‘vereenvoudigingen’ en een *Hantlijding. Minimumprogramma Spelling* uitgaf. Hierin werden voorstellen gedaan als:

- het gebruik van eenzelfde teken voor ei en ij, resp. au en ou;
- het opheffen van de regel der gelijkvormigheid: hont i.p.v. hond, wep i.p.v. web, vint i.p.v. vind en vindt, geschropt, woort, hep, enz.;
- de letter g wordt gebruikt voor de klanken g en ch: gaap, sgaap, gogelen;
- ‘er wort niets gespelt waar niets wort gehoord’, bijvoorbeeld tuis, ert, vrou, leew, niew, bijekorf, bedrijfsjef, het achtervoegsel -lik bij eerlik en ijgenlik;
- bastaardwoorden worden in ver gaande mate vernederlandst, bijv. bebie, sjantaazje, sjurt, joggert, bèzje, ròze;
- bij meer dan één ‘erkende’ uitspraak zijn meer spellingen mogelijk, bijvoorbeeld: auto en oto, relatie en relaatsie, kristelik en gristelik, mesgien en misgien.

Deze voorstellen vonden vooral in onderwijskringen grote bijval. Er verschenen veel ingezonden stukken in dagbladen met teksten als:

‘Steeds opnieuw wort ik de laatste tijt gekonfronteert met mensen die iets willen zeggen over de vereenvoudigde spelling. Dat is op zichzelf fijn, een jammerlik fijt is alleen dat men vaak schermt met argumenten als: «Ik vint nieuwe spelling lelik» en «wij hebben de huidige spelling toch ook geleert» en «als je leert spellen, leer je denken» en vaak ook: «spellingvereenvoudiging is taalverminking». [...]’ en:

‘Ik ben voorstander van de vereenvoudigde spelling, want we besteden nu op de lagere school ongeveer 80% van het taalonderwijs aan spellingsinstruksie en dus aan kwasi-taalonderwijs. Als we eenvoudig gaan spellen, kunnen we de overgebleven tijt gaan besteden aan uitbrijding van de woordenschat, aan ekspressie in woort en gebaar en nog zoveel meer. Daarom vereenvoudigde spelling: liver vandaag dan morgen.’

Het begon er op te lijken, dat de voorstanders van de ‘vereenvoudigde’ spelling deze nieuwe spellingregels er door zouden drukken. Burgemeester Lode Craeybeckx van Antwerpen, die al vanaf 1946 ijverde voor goede Nederlandstalige scholen, zag dat de voorstellen Pée-Wesselings – ondanks negatieve uitspraken van de Academiën – grote kans maakten te worden aangenomen. Na een gesprek met Godfried Bomans beloofde Craeybeckx hem op 9 december 1971 – nog geen twee weken vóór Bomans’ fatale hartaanval – er alles aan te doen om de Vlamingen te winnen voor de goede zaak tegen de voorstellen van de spellingcommissie. En dat heeft Craeybeckx gedaan. Van zijn oorspronkelijk plan om een spellingdiscussie voor de televisie te houden zag hij af, maar hij schreef tal van artikelen in dagbladen en tijdschriften. Hij schrok van de opmerking van mr. K.L. Poll in zijn sterk doortimmerd betoog tegen de spellinghervorming (DE VERBODEN VRUCHT – SPELLING in *NRC/ Handelsblad*, 7 januari 1972): ‘[...] Toch maakt deze nieuwe spelling nog de grootste kans binnen afzienbare tijt officieel goedgekeurd te worden. Minister Veringa heeft al een

De vrouw vint
het vervelent
dat haar hoofd
root is gekleurt.

wetsontwerp laten opstellen waarin de suggesties van de commissie grotendeels zijn overgenomen [...]

De onderwijsdidacticus Helge Bonset reageerde met een groot artikel in *Vrij Nederland* (5 februari 1972) dat begint met: ‘Aan spelling wordt veel te veel tijd en aandacht besteed. Nu even eerlijk: heeft u begrepen wat hier staat? Ja, natuurlijk heeft u dat, net zo goet als u de rest van dit stuk zult begrijpen, ondanks de vereenvoudigde spelling ervan. [...]

Er ontstond een strijd tussen pro en contra de Pée-Wesseling-voorstellen. Zo schreef bijvoorbeeld Harry Mulisch het pamflet *Soeplepelen met een vork – tegen de spellinghervormers*, De Bezige Bij, Amsterdam, 1972. En Craeybeckx vormde een actiegroep tegen de spellinghervorming die op 14 maart 1972 samenkwam in het gebouw van het Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven en resulteerde in een resolutie tegen de spellingvoorstellen van de commissie Pée-Wesselings. Deze resolutie en de acties tegen de hervorming van de spelling werden gesteund door een honderdtal letter- en taalkundigen, door ruim tweehonderd hoogleraren uit alle vakken van de wetenschap, waaronder prof. dr. C.A. Zaalberg [hoogleraar te Leiden, in de jaren 50 mijn leraar Nederlands aan Het Nieuwe Lyceum te Hilversum, FdV], en tal van advocaten, journalisten en inspecteurs van het onderwijs.

In juli/augustus verzamelde Lode Craeybeckx alle betogen en getuigenissen die hij met een uitvoerige ‘Ten geleide’ van dr. Marc Galle (taalkundige en in die tijd een invloedrijk politicus) en een door hem grondig opgebouwde inleiding uitgaf in het boek *Sluijmoord op de spelling*, Elsevier, Amsterdam-Brussel, 1972. De getuigenissen, steunbetuigingen en argumenten samengebundeld in dit boek vormden met acties en geluiden van andere organisaties een dusdanig dam tegen de ‘spellingvereenvoudiging’ dat de voorstellen van de Commissie Pée-Wesselings niet werden doorgevoerd.

In *Sluijmoord op de spelling* zijn tal van reacties opgenomen van o.a. Claus, Cremer, Willem Frederik Hermans, Jonckheere, Komrij, Lampo, Mulisch, Vinkenoog, Victor van Vriesland.

Ook Ward Ruyslinck schreef zijn steunbetuiging aan Lode Craeybeckx:

Uw bezwaren tegen de voorgenomen spellinghervormingen kan ik zonder enig voorbehoud bijtreden. Als schrijver maak ik me vooral zorgen over de steeds geringere differentiatie-mogelijkheden en bijgevolg de steeds beperkter expressiemiddelen, waarover de taalscheppende kunstenaar van vandaag beschikt in een wereld die een steeds grotere behoefte reveleert aan genuanceerd denken (met andere woorden aan differentiëren) en aan menselijke expressie. Overigens, niet alleen als gevolg van onverantwoorde spellinghervormingen wordt het levende organisme van onze taal met atrofie bedreigd: ook de tirannie van de letterwoorden en van de leuzentaal (ontleend aan de politiek en aan de reclame- en advertentiestijl) leiden tot amputatievormen, die de taal als communicatiemiddel reduceren tot een soort van computerpatronen en die de gemiddelde taalgebruiker in verwarring brengen. Men kan zich nu al afvragen wat er achter een patroon als MS schuilgaat: een manuscript, een motorschip of een multiple-sclerosepatiënt, en ik ben bang dat wij, als Hollywood morgen de supervedette Mary Shaw lanceert, ook háár in dit tweeletter-’programma’ zullen terugvinden.

Het is wel duidelijk, dacht ik, dat de taal zienderogen en horenderoren krimpt, verarmt en verloedert, en ik vraag me af of de spellingcommissie niet een al te ‘serebraal getreende

brentrust' is, die zich blind staart op fonemen en structuren en weinig of geen oog heeft voor het zintuiglijke en emotionele karakter van de taal. Frustrerend voor de impulsen van de creatieve taalgebruiker moet wel een niet eens zo extreem voorbeeld van een knokige skeletzin zijn als: 'zij keek naar de keek en zij: vurrukkelek !' En als men het taalgevoel van kinderen zo efficiënt mogelijk wil afstompen, volstaat het oefenzinnetjes als 'hij loopt door de hij' of 'wij liepen door de wij' in de Nederlandse (?) leerboeken op te nemen.

Het lijkt me bovendien niet opportuun een dergelijke 'taalsanering' te overwegen op het moment dat het Nederlands in de wereld aan invloed en prestige schijnt te winnen: ik denk aan de toenemende belangstelling voor de neerlandistiek aan de buitenlandse universiteiten, en ik kan me heel goed voorstellen wat een ontmoediging en onherstelbare ontreddering de voorgenomen wijzigingen in het fonetisch taalbeeld moeten veroorzaken ook bij reeds gevormde studenten in de Verenigde-Staten, de Sovjet-Unie, Frankrijk, Tsjechoslowakije en elders. Uit gesprekken die ik in 1969 in Moskou mocht hebben met jonge neerlandici, leerlingen van prof. Mironov, is trouwens gebleken dat zij voornamelijk geboeid waren door het eerder monosemisch karakter van onze taal, met andere woorden door de veel grotere nuanceringsmogelijkheden van het Nederlands ten opzichte van veeleer polysemische talen als het Russisch en het Engels. Als de commissie en de doordrivende spellingorganisaties hun zin krijgen zou de toch al min of meer wankele positie van het Nederlands in Europa en Amerika naar mijn gevoel volledig ondermijnd worden, niet alleen als gevolg van het gewijzigde spellingbeeld, maar ook door de ongewenste vermeerdering van het beperkte aantal homoniemen.

Ten slotte ben ik van oordeel dat Berits zich weleens zou mogen bezinnen over de belangrijke scheppende en zingevende rol die de 'ondeskundige' schrijvers en dichters hebben vervuld en nog steeds vervullen in het ontwikkelingsproces van de taal. Ik ben het dan ook volkomen eens met Mulisch, wanneer hij een grotere inspraak van de literatoren opeist in het medisch consult betreffende de diagnose, de prognose en de therapie van twijfelachtige linguïstische ziektegevallen. Dit zou voorzeker fatale chirurgische ingrepen kunnen voorkomen.

Ik hoop dat deze enkele beschouwingen u ervan hebben kunnen overtuigen dat uw 'oratio pro lingua' mij uit de ziel is gegrepen en dat ik me, voor zover dit in mijn macht ligt, heftig zal blijven verzetten tegen deze nieuwe 'vertikalen Einfall der Barbarei'.

N.B. Ruyslinck had al eerder te maken gehad met een spellingswijziging. In eindnoot 3 van het opstel 'Kosmische nevels' (1946) is de tekst van het opstel opgenomen in de toen door Raymond De Belser gebezigde spelling van vóór 1947 nog met o.a. de volgende regels:

- de naamvals-n in lidwoorden: 'in den Melkweg' en verbogen naamwoorden in het zinsdeel: 'in den werkelijken zin van het woord';
- een dubbel oo aan het einde van open lettergrepen: 'sterrelooze', 'zoowat', 'zooals';
- de palato-alveolaire s-klank, die sinds het Middelnederlands niet meer werd uitgesproken, maar op etymologische grond nog wel werd geschreven in: 'mensch', 'menschelijke oog', 'tusschen'.

Met het vervangen van de 'sch' door 's' in 1947 ontstonden ook homoniemen, o.a.:

as [= spil] en as(ch) [= verbrandingsrest], wassen [= hoger worden] en wass(ch)en [= schoonmaken].